

MPKK:n SOTATL:n miniseminaari ”Napoleon Bonaparten taktinen taito ja operatiivinen äly”

INGRESSI

LUENTO 1

KUVA 1: Aloituskuva

Olen sotilasprofessori Janne Mäkitalo Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitokselta. Tervetuloa minunkin puolestani Sotataidon laitoksen operaatiotaitoa ja taktiikkaa napoleonilaisesta näkökulmasta tarkastelemaan miniseminaariin.

KUVA 2: Järjestelyistä

Tilaisuus järjestetään alkuperäisestä ajatuksesta poiketen yksinomaan verkossa meidän kaikkien tuntemien syiden vuoksi.

Tilaisuus päättyy klo 16. Miniseminaarissa pidetään kolme esitelmää, kaikki minun pitämänä, kestoltaan noin 40 minuuttia. Esitelmien aikana teillä on mahdollisuus kirjoittaa Zoomin chat-toimintoa käyttäen kysymyksiä, jotka seminaarin tekninen operaattori koostaa kysymyspatteriksi, jolla aletaan sitten tulittaa sitten minua kunkin esitelmän päätyttyä, kuitenkin maksimissaan 15 minuutin ajan. Tavoitteena on, että ensimmäisen ja toisen osuuden jälkeen on noin viiden minuutin kestävä omenan mittainen tauko.

Miksi täällä nyt sitten olen puhumassa vain minä? Kun ryhdyin valmistelemaan seminaaria, yritin löytää kaikki suomalaiset tutkijat, jotka ovat teoksissaan artikkeleissaan ja opinnäytetöissään, ml. väitöskirjat, keskittyneet Napoleon Bonaparten sotataitoon. Paljastui, että jos napoleonilaisen sotataidon asiantuntija Suomesta löytyy, on hänen julkaisunsa ainakin onnistuttu kätkemään hyvin. Toivonkin että tämä seminaari innostaa yleisöäkin perehtymään aiheeseen syvällisemmin ja ehkä tulevaisuudessa Suomestakin Napoleonin sotataidon asiantuntija löytyisi.

Miksi meidän sitten tulisi olla kiinnostuneita Napoleonin sotataidosta? Onhan tämän pienen suuren korsikalaisen kuolemasta kulunut jo 200 vuotta ja sinä aikana sodankäynti on kehittynyt merkittävästi etenkin sotatekniikan kehittymisen seurauksena.

Käytössä oleva aika ei mahdollista luoda yksityiskohtaista tai edes läpiluotaavaa katsausta Napoleonin sotien merkittävimpiin operaatioihin. Sen sijaan joudutaan tyytymään yksittäisiin poimintoihin, jotka toivottavasti parhaiten tukevat tämän tilaisuuden tavoitteen, Napoleonin operatiivisen älyn ja taktisen taidon kuvausta.

KUVA 3: Miksi tutkia Napoleonin sotataittoa?

Ranskan vastaisten liittokuntien valtiot, etenkin Preussi, koki tärkeäksi kehittää sotataitoaan paremmaksi, jotta tulevat vastustajat eivät nousisi vastaamaan asemaan Euroopassa kuin Napoleonin Suuri armeija, *La Grande Armée*, jota pitkään pidettiin voittamattomana. Nykyaikainen tieteellinen sotahistoriantutkimus ja -kirjoitus ja ajatus sotahistorian tutkimuksesta sodan ”laboratoriona” syntyi osaltaan juuri Napoleonin sotien tutkimisen seurauksena. Tätä

laboratorioajatusta eivät ensimmäisenä kuitenkaan esittäneet preussilaiset tutkijat tai operaatikot, vaan ranskalainen, sotateoreetikko Jules Vial.¹

Yksi Napoleonin sotien järjestelmällisen analysoinnin sotataidollisia tuloksia oli operaatiotaito. Ajatukset taktiikan ja strategian väliin sijoittuvasta sotataidon tasosta alkoivat viriämään Euroopassa 1800-luvun alkupuolella noin 20 vuoden taistelujen täyttämän ajanjakson aikana ja päätyttyä. Sotajoukon liikekannallepanoon ja muihin suurten sotatoimien valmisteluihin, sotajoukon keskittämiseen, manöveeraukseen ja suurten joukkojen keskitettyyn iskuun liittyvät teoreettiset tiedot ja käytännön osaaminen tunnistettiin tarpeelliseksi ja ne saivat aikaa myöten nimen operaatiotaito.

Taistelulajeihin, esimerkiksi hyökkäykseen liittyviä sotahistoriallisia esimerkkejä ei tule opiskella löytääkseen niistä joitain menestyksellisen taktiikan kaavoja tai reseptejä. Onnistuneiden hyökkäysten yhteydestä voi kuitenkin tunnistaa malleja ja periaatteita, joita voi ja kannattaa hyödyntää omassa taktisessa ja operatiivisessa ajattelussaan, sitä ohjaavina mahdollisuuksina, mutta ei pakonomaisina vaatimuksina.²

Professori, valtiotieteen tohtori, eversti Matti Lappalainen kutsui tätä analyysitapaa *sotateoreettiseksi deduktioksi*. Taisteluita ja sotia analysoineita ja sodan periaatteita etsineitä sotapäälliköitä ja sotateoreetikoita ovat olleet muun muassa Kustaa II Adolf, Fredrik Suuri, Napoleon Bonaparte ja Antoine-Henri Jomini.³

KUVA 4: Rivoiren kirja ja Rogniat

Suomalaiseen operaatiotaidon ja taktiikan tutkimustraditioon ei kuulu tutkijan persoonan mukaanotto tutkimusasetelmaan. Tutkijan osana on olla toki aktiivinen toimija, hänhän on se joka tutkii. Ja onhan tutkijalla usein jonkinlainen esiyymmärrys aiheestaan ja se on syytä tuoda esiin, jotta tutkimus on läpinäkyvää eikä mitään peiteltyjä hypoteeseja tai piilevää asenteellisuutta ole tutkimukseen vaikuttamassa. Tutkijalta ei kuitenkaan odoteta että hän alkaa kertomaan miksi ja kuinka pitkään on itse aiheestaan ollut kiinnostunut.

Nyt kun olemme hieman populaarimmassa tilaisuudessa, sallinette pienen henkilökohtaisen reflektoinnin. Miksi minä itse olen Napoleonista kiinnostunut? Sen jälkeen kun peruskoulun alasteen todistukseni oli saavuttanut pohjakosketuksen 6,9:llä, innostuin lukemaan ja nimenomaan historiaa ja erityisesti sotahistoriaa. Sodankäyneen isoisäni kanssa kesäiltaisain kynttilänvalossa tavailin *Kansa taisteli* -lehtiä, Esa Anttalan kaukopartiokirjoja ja Yrjö Karilaksen *Pikkujättiläistä*. Antiikin roomalaisten, Egyptin faaraoiden ja Sinuhe Egyptiläisenkin rinnalle nousi mielenkiintoinen kirja, jonkun Mario Rivoiren teos hallitsijasta, joka heiluu kirjan kannessa ratsun selässä vähän sillä

¹ Colson, Bruno: *Napoleon on War*. Oxford University Press, New York 2017, s. 1; Lappalainen, Matti: Antoine-Henri Jomini - Napoleonin profeetta. Nykyaikaisen sotateorian toisen "kantaisän" merkityksestä ja vaikutuksesta. *Tiede ja Ase* 45. Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu. Joensuu 1987, s. 175 ja 177.

² Johnson Rob, Whitby Michael ja France John: *How to win on the battlefield. The 25 key tactics of all time*. Thames & Hudson Ltd., China 2010, s. 9.

³ Lappalainen, Matti: Antoine-Henri Jomini - Napoleonin profeetta. Nykyaikaisen sotateorian toisen "kantaisän" merkityksestä ja vaikutuksesta. *Tiede ja ase* 45. Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu. Joensuu 1987, s. 175 ja 177.

tyyllillä että ei pienintäkään pelkoa satulasta tippumisesta, kunhan näyttää ylväältä.⁴ On muuten sattumaa, että Maanpuolustuskorkeakoulun viestinnän varusmiesgraafikko löysi tapahtuman ulkoisen asun peruslähtökohdaksi juuri Rivoiren teoksen kannessa olleen maalauksen.

Okei, reilu kymmenvuotias Janne sitä Rivoiren teosta sitten ahmi, kunnes pääsi MPKK:n sotahistorian pääopettajaksi. Eräässä vaiheessa osa opetusta kohdistui länsimaisen sotalaitoksen murrokseen 1800-luvun taitteessa. Sama hurja ratsumies nousi opetusaineksesta esiin. Joitain samoja teemoja nousee esille tänäänkin. Viimeisin tönäisy tähän seminaariin tapahtui C. Hagelstamin antikvariaatissa pari vuotta sitten, kun onnistuin kaappaamaan Napoleonin pioneeriopettajan, paroni Joseph de Rogniatin kirjoittaman ja ruotsiksi käännetyn teoksen *Åsigter af Krigskonsten* vuodelta 1822. Antiikkinen kirja, vanhalla ruotsinkielellä, mutta jo suomalaisupseerin virkamiesruotsilla oli tunnistettavissa tuttuja piirteitä, jotka yhdistyvät nykypäivään ja nykyaikaiseen operaatiotaitoon. "Kun divisioonan esikunta saa armeijalta uuden tehtävän uuteen sotateimeen liittyen, se ryhtyy arvioimaan tilannetta.." Tähän kirjaan on tutustuttava tarkemmin! Kiinnostus heräsi vielä kovemmin, kun tuntui ettei Rogniatista ollut kirjoitettu oikein mitään missään.

Rogniatin *Considérations sur de la guerre* toimitettiin Napoleonille 4.12.1818. Napoleon luki teoksen helmi-huhtikuussa 1818 ja saneli 18-kohtaisen vastineensa mamelukki Alille. Nimenomaan Rogniat-huomautuksia pidetään Napoleonin mielenkiintoisimpina teksteinä sodasta.⁵ Rogniat oli kriittinen Napoleonin kohtaan ja tämäkö kiivastutti Napoleonin. Onko niin, että Napoleon on kuitenkin kaiken "hirviömäisyytensä" ohella, jota liittokunnat Euroopassa alleviivasivat, kuitenkin niin tunnustettu ja kanonisoitu sotataidon auktoriteetti, että häntä kritisoineet on historiassa vaiettu? Clausewitzin ja Jominin nimet tunnetaan, mutta Rogniat on tuntematon.

Kyse ei siis ole mistään omasta henkilökohtaisesta intressistä, toki aihepiiriin liittyvän esitietouden vaikutus on tunnustettava, vaan alustavasta aistimuksesta tai hypoteesin kaltaisesta aavistuksesta, että olisikohan jotain uutta vielä Napoleonin sotataidosta löydettävissä.

Tässä miniseminaarissa ei Rogniatin jälkiä vielä lähdetä tutkimaan, se olkoon jonkin tulevan tapahtuman tai julkaisun aihe, mutta se kuitenkin innosti järjestämään tämän tilaisuuden. Tänäpäin pyritään hieman valottamaan sitä, mikä oikeasti oli Napoleonin oikea kontribuutio sotataidolle. Eli luodaan pohjaa mahdolliselle uudelle Napoleonin sotataidon tutkimukselle, ehkä ensimmäiselle suomalaiselle sellaiselle lajiaan.

KUVA 5: Sotataito, strategia, operaatiotaito, taktiikka

Koska oletan että tätä tilaisuutta on kuuntelemassa muitakin kuin virkapukuisia henkilöitä, on ehkä syytä valaista hieman muutamia käsitteitä, joita esitelmässäni vilisee.

Pyydän kuulijoilta anteeksi, mutta nyt on pakko syyllistyä anakronismiin, eli tyystin eri aikakauden käsitteiden ja niiden määritelmien käyttöä aivan toisen ajan tapahtumien tulkinnassa. Tässä tapauksessa on perusteltua käyttää nykyajan käsitteistöä ja sitoa ne Napoleonin sotataidon ilmenemiseen. Siten on mahdollista tunnistaa nykyajan näkökulmasta arvokkaita piirteitä yli 200 vuotta vanhoista tapahtumista.

⁴ Rivoire, Mario: *Napoleon – Ranskan mahtavin hallitsija, hänen aikansa ja elämänsä*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Italia 1966.

⁵ Colson (2017), s. 8.

Sotataitohan jakautuu kolmeen osaan, strategiaan, operaatiotaitoon ja taktiikkaan. Tässä suomalaiset hieman mukailut määritelmät.

Napoleonin sotien aikanaan tunnettiin vain strategia ja taktiikka. Strategia liittyi taistelujen käyttöön sodanpäämäärien saavuttamiseksi. Taktiikka liittyi sotajoukkojen käyttöön taistelussa. Silloinen käsitys strategiasta muistuttaa paljon nykytulkintaa operaatiotaidosta.

Strategia on taitoa johtaa sotaa.

Operaatiotaito on praktinen taito suunnitella, valmistella ja johtaa taktisten taistelujen muodostama sarja.⁶

Ja taktiikka on oppi taistelun käymisestä ja samalla oppi taistelun voittamiseksi. Niitä resursseja mitä on käytössä, tulee käyttää mahdollisimman tehokkaasti, tavoitteena taistelun voitto.

Napoleonin sotien keskeinen anti sotataidon teorialle oli, että ne auttoivat teoreetikkoja löytämään syitä ja tunnistamaan tarpeen strategian ja taktiikan väliin sijoittuvalle sotataidon alueelle.

Menemättä yksityiskohtiin, on todettava että määritelmässä on kansallisia eroja, etenkin kun puhutaan siitä, millaisilla joukoilla operoidaan. Siinä missä meillä Suomessa 2 500 miehen taisteluosasto on maavoimien tärkein perusyhtymä, eli joukko joka kykenee itsenäisiin operaatioihin, pidetään Yhdysvalloissa operatiivisen tason joukkoina armeijakuntia ja joskus divisioonaa.⁷

Operaatiotaito ei saa hautautua operaation suunnittelun ja valmistelujen tekniseen puoleen, asiakirjojen laatimiseen. Vaikka Napoleoninkin Suuren armeijan esikunta laati kirjallisia käskyjä, näkyi hänen suunnittelemisensa operaatioissa ja johtamisensa taisteluissa *operatiivinen äly* ja *taktinen taito*.

KUVA 6: Operatiivinen äly ja taktinen taito

Mitä ovat operatiivinen äly ja taktinen taito?

Tässä hieman mukailtuja määritelmiä siitä, mitä ne ovat ja mitä ne eivät ole.

Taktisesta osaamisesta kiinnostuneet suomalaiset tutkijat ovat päättelleet sen rakentuvan taktikon ominaisuuksista, taktisesta ajattelusta ja taktisista tiedoista sekä taidoista. Osaaminen ilmenee kykyä soveltaa tietoja uusissa muuttuvissa tilanteissa. (Salonen, s. 24; Salo, s. 27; Votshenko s. 101) Aiemmassa tutkimuksessa käsitteenä on käytetty taktista taitoa, joka on kiteytetty kyvyksi käyttää menestyksellisesti taktiikan oppeja ja toimintamenetelmiä taistelussa. Taktisen taidon ytimessä ovat taistelun kuvan ymmärtäminen, taktinen johtamistaito ja soveltamiskyky. Pöystin mukaan taktinen taito sisältää taistelutekniikan ja taktiikan lisäksi myös kolmannen ulottuvuuden, operaatioopin. (Pöysti, s. 4-5; Votshenko ST IV, s. 15 ja 97)

Tuoreimmassa taktista taitoa käsittelevässä tutkimuksessa Nikolai Votshenko korostaa taidon olevan kokemuksen kautta saavutettavaa toiminnallista osaamista. Taitoon liittyy tiedollinen käsitys periaatteista sekä syistä, miksi taktiikkaa harjoitellaan kuten sitä harjoitellaan. Votshenko myös

⁶ Kesseli, Pasi: Operaatiotaito – massa-armeijoiden ajan taktiikkaa, taistelukentän taidetta vai esikuntatekniikkaa? *Vesa Tynkkynen – Operaatikko, rehtori ja professori*. Bookwell Oy, Porvoo 2014, s. 173.

⁷ Kuehn, John T.: *Napoleonic warfare. The operational art of the great campaigns*. Praeger, USA 2015, s. 1.

kytkee käsitteet taito ja asiantuntijuus toisiinsa. Asiantuntija kykenee yhdistämään teoreettisen tiedon, kokemuksellisen tiedon ja toiminnan säätelyyn liittyvät tiedot, kuten olosuhde ja tilannetiedot, toisiinsa. (Votshenko, s. 102-103)

Kuten huomaatte molemmat käsitteet edellyttävät tietoa, taitoa ja kokemusta. Molemmat vaativat myös joitain henkilön olemassa olevilta luonteenpiirteiltä. Operaatikoksi tai taktikoksi ei kuitenkaan synnytä, sellaisiksi on mahdollisuus kehittyä, mutta kaikista ei tule operaatikkoja tai taktikkoja.

Toivon että pidätte näitä ominaisuuksia mielessä, kun matkaamme yhdessä Napoleon Bonaparten kanssa ja seuraamme miten hän kehitti itseään taktikkona ja operaattikkona, mutta myös strategina.

Tämän artikkelin tarkoituksena on analysoida sekundääristen lähteiden perusteella Napoleon Bonapartea ihmisenä, taktikkona ja operaattikkona ja pyrkiä löytämään sellaisia tekijöitä, jotka auttaisivat nykyajan upseeria kehittämään taktista taitoaan ja operatiivista älyään. Viime vuonna emeritusprofessoriksi siirtynyt kenraalimajuri Vesa Tynkkynen korosti ja korostaa edelleen nyt esillä olevia piirteitä. Ne ovat perustellusti suunnittelun tuotteita ja prosesseja tärkeämpiä.

[Millainen Napoleon oli ihmisenä?](#)

KUVA 7: Napoleon ihmisenä

Tämän ensimmäisen osuuden tarkoituksena ei ole olla mikään kaikenkattava elämäkerta, vaan esitän muutamia poimintoja etenkin Napoleonin perhetaustasta, opinnoista, luonteesta ja käytöksestä, jotka on hyvä tietää, kun arvioimme hänen sotilasuraansa ja sotataitoaan.

Korsikalaissyntyinen ja italiaa äidinkielenään puhunut Nabullione Buonaparte on muodostunut historiankirjoituksessa myyttiseksi henkilöksi, kuten usein suurmiesten kohdalla käy. Moni hänestä kerrottu tarina on vailla todistus pohjaa. Esimerkiksi napoleonkompleksiksi nimetty luonteenpiirre joutuu outoon valoon, kun tarkastelee sen lähtökohtia. Kompleksin aiheuttajana mainitaan olleen lyhyen pituuden aiheuttaman alemmuudentunteen, jota henkilö kompensoi omalla ekstrovertilla ja vallanhaluisella käytöksellään. Vaikka tällainen luonteenpiirre olisikin olemassa, ei sillä ole yhteyttä 1780-luvulta alkaen ranskalaistuneen Napoleon Bonaparten pituuteen. Hänestä kertovassa kirjallisuudessa on pituudeksi jälkikäteen kerrottu 158 senttimetriä, mutta kyseessä on tarkoitushakuinen mitta-arvovirhe. Ennen Ranskan vallankumousta maassa oli käytössä oma kuninkaallinen mittajärjestelmänsä. Vallankumouksen aikana ja sen jälkeen maassa otettiin käyttöön metrijärjestelmä, mutta sen rinnalla jatkettiin vanhan jalka-tuuma -järjestelmän käyttöä. Kun ranskalaiset jalat ja tuumat poikkesivat brittiläisestä, oli syntynyt otollinen asetelma väärille tulkinnoille. Brittipropaganda kuvasi Napoleonin jo 1800-luvun alussa kääpiöksi ja rasistisesti vielä julistaen, että hänen lähimmät sukulaisensa olivat Afrikasta. Ilkkuminen ja vähättely jatkuivat vielä Napoleonin kuoleman jälkeen. Hänen pituudekseen mitattiin kuoleman jälkeen viisi jalkaa ja kaksi tuumaa - ranskalaisina mitta-arvoina. Kun tutkijat tulkitsivat jälkikäteen pituutta, se muuntui brittiläisiä jalkoja ja tuumia käyttäen 157 ja ½ senttimetriksi. Napoleonin todellinen pituus kuollessaan 51-vuotiaana oli nykymitoissa 169 senttimetriä. Koska ihmisen pituus alkaa lyhentyä 40 ikävuoden jälkeen, on mahdollista että Napoleon oli eläessään vielä senttimetrin pitempi. Pituutta

voi pitää 1800-luvuna alun eurooppalaisen miehen keskimääräisenä pituutena eikä minkään erityisen kompleksin syynä.⁸

Kompleksia tai ei, Napoleonin luonne on kuitenkin ollut siinä määrin suuri kiinnostuksen kohde, että peräti kaksi kuuluisaa psykoanalytikkoo, Sigmund Freud ja Gustav Jung ovat analysoineet häntä ja julkaisseet kirjan aiheesta.⁹

Sigmund Freud vei pohdinnan Napoleonin kärsimien kokemusten seurauksena puhjenneista neurooseista vielä pitemmälle. Koska Napoleonin äidin esikoinen, hänkin Napoleon, oli kuollut jo lapsena, kohdistui vanhempien ja erityisesti äidin huomio toiseen poikaan, Josephiin (Giovanni), jolloin kolmannesta pojasta, Napoleonista tuli ekstrovertti ja hyökkäävä, hakien näin jatkuvasti kompensatiota kokemalleen huomiotta jäämiselle. Kyseessä olisi ”joosefkompleksi” ja se toimisi selittäväenä tekijänä etenkin Napoleonin nuoruusvuosien käyttäytymiselle, mutta osaltaan myöskin Euroopassa 1800-luvun alussa velloneille sodille.¹⁰

Napoleon oli tietämättään taistelukentällä jo ennen syntymäänsä. Hänen isänsä Carlo-Maria Buonaparte toimi Korsikan itsenäistymissodassa kansallissankari Paolin johtaman sissiarmeijan johtotehtävissä. Buonaparten vaimo Letizia joutui raskaana ollessaan liikkumaan miehensä sissiosastossa Korsikan vuoristossa. Ranskan armeija kukisti kansanousun, mutta Buonapartet selvisivät. Napoleon oli syntynyt muutamia kuukausia ennen kapinan päättymistä.¹¹

Napoleon ei nykyisten arvojen perusteella olisi edennyt varhaisessa elämässään ilman konflikteja ja kenties syrjäpolulle ajautumista. Hän oli lapsena aikalaismuistelmien mukaan itsekäs, riitaa haastava, valehteleva ja aggressiivinen kiusaaja. Napoleon teki veitsellään huonekaluihin kaiverruksia, tuhosi kasveja ja repi irti tuolien pehmustuksia. Kun äiti antoi lapsilleen värikyniä, piirsivät muut lapset seinille nukkeja. Napoleon oli piirtänyt oman seinänsä täyteen sotilaita, joiden marssia hän äitinsä antamaa rumpua ja puumiekkää käyttäen johti. Kun historianopettaja havainnollistaakseen antiikin aikaa jakoi luokan kahtia roomalaisiin S.P.Q.R.-lipun ja karthagolaisiin oman lippunsa alle, löysi Napoleon pettymyksekseen itsensä karthagolaisten, häviäjien, joukosta. Hän oli niin pitkään rauhaton, kunnes sai keploteltua itsensä veljensä Josephin paikalle valloittajien, roomalaisten riviin. Tarve päästä voittajien joukkoon oli jo kouluaikoina pakottava. Ainoana positiivisena erityistaitona on mainittu Napoleonin matemaattinen lahjakkuus.¹²

Pituuskommentoinneille ei siis ole tieteellistä perustaa. Yhtä subjektiivista vaikuttaa olevan Napoleonin ulkonäön arvioiminen ja luonteenpiirteiden kuvaileminen. Vaikka suurin osa

⁸ Lindqvist, Herman: *Napoleon*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Värnamo 2005, s. 9, 14–15 ja 39; Doce, Laurie L.: Was Napoleon really short? *How Stuff Works/History vs. Myths*. [<https://history.howstuffworks.com/history-vs-myth/napoleon-short.htm>], luettu 31.12.2019. – Ihmisen pituus lyhenee päivittäin tilapäisesti jopa 16 millimetriä pystysuorien voimien, kuten gravitaation sekä päivätöön rasituksen johdosta. Selkärangan ja välilevyjen kuormittumisen seurauksena tapahtunut viskoelastinen muodonmuutos ja nestepoistuma palautuvat yölevon kuluessa ennalleen, mutta iän mukana palautuminen hidastuu ja yhden-kahden senttimetrin pituuslyhenemästä tulee 40 ikävuoden jälkeen hiljalleen pysyvä. Kts. Itkonen, Tiina: *Selän nikamavälilevyjen ja lihasten kuormitus eri toimistotuoleissa*. Biomekaniikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Liikuntabiologian laitos 2004, passim.

⁹ Lindqvist (2005), s. 83.

¹⁰ Lindqvist (2005), s. 18.

¹¹ Barnett, Correlli: *Bonaparte*. Wordsworth Military Library. Wordsworth Editions Limited, Chatham 1998, s. 15;

Lindqvist (2005), s. 13 ja 20.

¹² Barnett (1998), s. 17.

Napoleonin rakastajattarista pitää häntä komeana ja luonteeltaan hyväsydämisenä ja ystävällisenä. Muuta aikalaiset eivät Lindqvistin mukaan Bonapartea minään komeana miehenä pitäneet. Reilu parikymppinen nuori upseeri oli heidän mukaansa iholtaan kellertävä, huonosti hoidetut pitkät hiukset roikkuivat nukkavierun uniformun olkapäillä ja musta silmätkin olivat kuulemma syvänpainuneet. Napoleon oli tuolloin ruumiinrakenteeltaan hintelä ja hoikka. Hyväsydämyyden vastapainoksi Napoleonia pidettiin käytökseltään tylynä, kiivaana ja tiuskahtelevana. Hän vaikutti seurassa ajoittain poissaolevalta, mutta saattoi hetkessä innostua puhumaan palavasikin, jos keskustelu kosketteli upseerin ammattia tai Napoleonia itseään.¹³

Pienenä jälkikäteiskommenttina on pakko todeta, että uransa alkuvaiheessa Napoleon oli taloudellisesti aivan umpikujassa. Tulot olivat alhaiset ja koko suku oli köyhä. Rahaa ei ollut kunnan vaatetukseen ja jos sitä ei riittänyt kunnolla ruokaan, ei ihme että ulkoinen olemuskin oli riutuvan näköinen. On myös mahdollista, että taloudellinen tilanne aiheutti stressiä ja masennusta, joka näkyi ulkoisesti ja muutti käytöstä. Se tiedetään, että ainakin upseeriuran alkuvaiheen vastoinkäymiset söivät miestä.

Napoleon antoi nuorempana upseerina jo tavallisestikin, ilman uusia pettymyksiäkin, masentuneen mielikuvan itsestään. Hän oli myös erittäin impulsiivinen. Käytös saattoi muuttua nopeasti surumielisyydestä sosiaaliseksi, seuralliseksi ja ystävälliseksi ja sitten taas nopeasti raivokkaaksi.¹⁴

Sotilasopinnot

Napoleon ei päässyt sotilasuralle siksi että hänen luontaiset sotilaalliset kyvykkyydet olisi huomattu. Hän sai paikan kuninkaallisesta sotakoulusta sen vuoksi, että hänen isänsä kykeni osoittamaan olevansa syntyperältään ¼-aatelinen. Aatelisilla oli ennen vallankumousta helppo pääsy upseerikoulutukseen. Napoleon aloitti *Ecole Militairen* Briennessa Champagnen maakunnassa huhtikuussa 1779 vain yhdeksänvuotiaana. Koulu oli askeettinen sisäoppilaitos, jossa ei kotilomia tunnettu, eikä edes Napoleonin vanhemmat voineet lastaan käydä tapaamassa. Majoitussalien ja luokkahuoneiden kalustus oli askeettinen eikä yöllä peitoksi talvellaakaan saanut kuin yhden huovan. Päivä alkoi kello 06 ja päättyi kello 20. Koulussa noudatettiin uskonnollista kuria munkkien ylläpitämänä. Kaiken kokemansa seurauksena Napoleonille keittyi läpi koko elämän kestävä halveksunta kirkkoa ja sen papistoa kohtaan.¹⁵

Briennen oppilaitos ei nimestään huolimatta ollut todellinen sotilasopetuslaitos, vaan sen päätehtävänä oli valmistaa aatelispoikia Pariisiin *Ecole Militairea* varten. Vaikka seniorivuotena opetus sisälsi linnoittamiskurssin, olivat muina oppiaineina ranskan kieli ja kirjallisuus, latinan klassikot, maantiede, historia, matematiikka, uskonto, saksan kieli sekä miekkailu, tanssi ja tapakasvatus. Kurssimenestyksellä näissäkin aineissa oli merkitystä, koska parhaimmisto valikoitiin tykistöön, pioneereihin ja merivoimiin. Ne jotka eivät kelvanneet edes ratsuväkeen (sic) lähetettiin koulun jälkeen kotiinsa.¹⁶

Napoleonin häiriökäyttäytyminen jatkui myös Briennessä, muttei syyttä. Häntä syrjittiin huonon kielitaitonsa ja korsikalaistaustansa johdosta. Kun häntä haukuttiin, hän vastasi vähintään yhtä

¹³ Lindqvist (2005), s. 74, 80, 86 ja 119.

¹⁴ Lindqvist (2005), s. 80.

¹⁵ Barnett (1998), s. 15 ja 17; Lindqvist (2005), s. 20, 22 ja 26. – Barnett ei mainitse Lindqvistin tavoin Champagnen ja Briennen koulujen väliin sijoittunutta, vain kolme kuukautta kestänyttä Autunin/Autonin koulua.

¹⁶ Barnett (1998), s. 17; Lindqvist (2005), s. 27.

aggressiivisesti takaisin. Napoleon sai huonon kohtelun vuoksi myös väkivaltaisia kohtauksia ja vetäytyi kaikesta koulun yhteisöllisestä toiminnasta. Häntä alettiin pitää tuppisuuna ja metsäläisenä. Napoleon joutui epäsuosioon sekä tovereittensa joukossa että koulun munkkien taholta. Kun Napoleon erään rikkeen seurauksena joutui ruokailemaan ruokasalin oviaukossa polvillaan lattialla muiden istuessa salissa, hän sai jonkinlaisen hermostollisen kohtauksen kaatuen lattialle kieriskelemään tuskissaan ja oksentelemaan.¹⁷

KUVA 8: Itsensä kehittäminen

Napoleon kanavoi ahdistuksensa lukemiseen. Kirjojen ahmimisesta tuli hänen pakokeinonsa vallitsevasta todellisuudesta. Hän oli koulun kirjaston vakiovieras. Itseopiskelu kantoi myös hedelmää. Aiemman vahvuutensa, matematiikan lisäksi Napoleon loisti myös historiassa. Hän oli kiinnostunut myös maantieteestä. Vaikka itse opinnot maittoivat, jätti itse koulu Napoleoniin ikuiset jäljet. Briennen sotakoulu kyllä karaisi häntä, kovetti ja kasvatti, mutta Napoleonin luonteeseen jatkossa kuuluvat piirteet huomioiden myös katkeroini häntä. Vallankäyttöön ja ylhäisön erikoisasemaan liittyvät ikävät muistot lienevät vaikuttaneet siihen että Napoleonista tuli jakobiini, eli suoraviivaista demokratiaa vallankumouksen kautta tarvittaessa mielivaltaistakin väkivaltaa käyttäen ajavan liikkeen jäsen. Munkkien traumaattinen rangaistuskäytäntöä on kiittäminen siitä, että hän oli elämänsä loppuun saakka uskonnonvihaaja. Herman Lindqvistin mukaan Napoleon menetti luottamuksensa munkkeihin jo opintojensa alussa heidän väitettyä että Napoleonin suuri idoli, Julius Caesar, kärventyi ikuisesti helvetissä koska ei ollut kristitty.¹⁸

Briennen jälkeen Napoleon halusi alun perin jatkaa opintojaan niin, että pääsisi merivoimiin. Hänen takanaan oli kuitenkin vain viisi vuotta valmistavaa sotakoulua, eikä sitä pidetty riittävänä valmistautumisaikana merivoimiin johtaviin opintoihin. Ranskan kuninkaan koulutustarkastajan vuonna 1783 tekemässä Briennen sotakoulun oppilaiden kuulustelussa Napoleon oli kuitenkin tehnyt vaikutuksen. Tarkastajan luonnehdinta muistuttaa etäisesti puolustusvoimissamme vielä 1990-luvun alussa laadittuja upseereiden henkilöarviointeja: *"Tottelevainen, tarkkaavainen, avoin. Kunnostautuu matematiikan tiedoillaan ja harrastuksellaan. Hänellä on hyvät tiedot historiasta ja maantieteestä. Hän on huono piirustuksessa ja surkea tanssija. Hänestä tulee erinomainen meriupseeri."*¹⁹

Seuraava Napoleonin halukkuus kohdistui tykistöön, mutta hän pelkäsi etteivät hänen klassisissa aineissa saavuttamansa arvosanat sinne riittäisi. Ranskan sotaministeri antoi kuitenkin tuona vuonna Pariisin sotakoululle valtuudet ottaa kouluun tuleviksi tykistökadeteiksi sellaisia kandidaatteja, joilla oli erinomaiset taidot matematiikassa. Napoleonin onni oli käännyssä. Ranskan kuningas Louis XVI myönsi 22.10.1784 Napoleonille ilmaisen *herrasmieskadetin* opiskelupaikan Pariisin *Ecole Militaireen*. Oppilaspaikan nimi kuulostaa oudolta 15-vuotiaan käytöstä huomioiden. Vapaapaikka selittyy sillä, että isä Carlo-Maria oli todettu varattomaksi. Napoleon lähti Briennestä Pariisin sotakouluun 30.10.1784.²⁰

¹⁷ Barnett (1998), s. 18.

¹⁸ Barnett (1998), s. 11 ja 19; Lindqvist (2005), s. 22 ja 28.

¹⁹ Barnett (1998), s. 19; Lindqvist (2005), s. 28.

²⁰ Barnett (1998), s. 19.

Myöskään Pariisin sotakoulu ei ollut nykyäsitäksen kaltainen sotilasopetuslaitos, jossa olisi opetettu esimerkiksi taktiikkaa ja johtamistaitoa. Se antoi laajaa sivistävää opetusta tuleville upseereille. Napoleon jatkoi aiemman kaltaisesti johdetun opetuksen rinnalla omia lukujaan, ollen Pariisissakin yksinäinen ”lukutoukka”.²¹

Napoleonin into lukea jatkui myös sotakoulujen jälkeen. Hän käytti ensimmäisen upseerin lomansa syyskuussa 1786 perehtyäkseen valtio-opin ja sotataidon silloisiin klassikoihin. Napoleon ei ollut kiinnostunut vain sodasta vaan myös sodankäynnin laeista, filosofiasta ja etiikasta. Colsonin luettelemien kirjoittajien tuotannosta on helppo päätellä juuri Napoleonin kiinnostuksen kohteina olleita teoksia. Niitä näyttävät olleen Plutarkhoksen laatimat antiikin suurmiesten elämäkerrat, Platonin *Valtio*, Ciceron sodankäynnin lakeja kuvaavat tekstit, Cornelius Nepoksen kuuluisia miehiä käsitellyt teos, Liviuksen Rooman sotahistoriaan liittyvät teokset, Tacituksen teokset Rooman keisarivallasta ja Britanniassa taistelleesta valloittajakenraalista.²²

Napoleon vaikuttaa olleen varsin sivistynyt ja älykäs ihminen. Laaja lukemisharrastus tulikin jo mainittua. Napoleonin toisena sivistyksellisenä harrastuksena voi pitää kirjoittamista. Hänen henkilökohtainen kirjeenvaihtonsa oli vilkasta. Ajan tapaan kirjeillä muodostettiin ja ylläpidettiin verkostoja sekä romanttisia suhteita. Napoleon myös julkaisi teoksia. Se joka odottaa teräviä sotataidollisia analyysejä, pettyy. Hän aloitti laajemmat kirjalliset työnsä vuonna 1789 kirjoittamalla kotisaarensa Korsikan historiaa, mutta en ole varma valmistuiko se koskaan.²³ Jatkamme Napoleonin kirjoittamisharrastuksen parissa tämän seminaarin toisessakin esityksessä, joka alkaa Napoleonin sotilasuran alkuvaiheista. Sillä miten ja ennenkaikkea mitä Napoleon osasi kirjoittaa, oli suuri merkitys hänen sotilasuransa jatkon kannalta.

KUVA 9: Kysymykset

Napoleon miniseminaarin ensimmäisen luennon valmisteltu osuus on nyt päättynyt.

Nyt olisi mahdollisuus ottaa vastaan kysymyksiä, joita yleisön keskuudesta on esityksen aikana herännyt.

²¹ Barnett (1998), s. 19.

²² Colson (2017), s. 16.

²³ Lindqvist (2005), s. 43 ja 67–68.